

CUVÂNT DE SUFLET
URSULA ȘCHIOPU – OMAGIU LA CENTENAR

S-au împlinit 100 de ani de la nașterea celei care a fost Doamna Psihologiei românești, Profesor Ursula Șchiopu (30 iulie 1918 – 4 martie 2015).

Îmi amintesc...

În anul 1962, academicianul Mihail Ralea a obținut reînființarea Institutului de Psihologie din București. Desprins de cel de Filosofie, acesta a devenit un institut de sine stătător până în 1982 când a fost abuziv desființat. Cercetătorii acestuia au fost acuzați de acțiuni care nu aveau nimic în comun cu politicul, anume metoda creativității și formarea personalității prin modelul meditației transcendente, experimentat și de alte instituții de sub tutela Academiei. Astfel, Institutul de Psihologie s-a întors la „mama” tuturor Științelor – Institutul de Filosofie.

Îmi amintesc acei ani, când legătura afectivă cu Doamna Profesor Ursula Șchiopu a stat la baza clădirii relației de colaborare la nivelul noului Institut. Din fericire, secția de Psihologia Copilului a primit cea mai frumoasă încăpăre, una luminoasă unde puteam lucra în condiții optime. În acest context, cercetările noastre au pus bazele de mai târziu ale reînființării Institutului de Psihologie și au fost concepute de colegi ca o mare provocare pentru cercetare.

Doamna Profesor a avut o contribuție majoră la dezvoltarea cercetării atât prin întocmirea tematicii, cât și prin implementarea metodologiei. Sunt de remarcat o serie de lucrări de referință elaborate de Doamna Profesor, printre care: *Criza de originalitate la adolescenți*, E.D.P., 1970, *Dicționar enciclopedic de psihologie*, T.U.B., 1969, al cărei coordonator a fost, *Dezvoltarea operativității gândirii*, Editura Științifică, 1966 ș. a.

Obiectivele studiilor au fost bine selectate de Doamna Profesor și au fost foarte diverse, cuprinzând multe teme: creativitatea, etapele dezvoltării copilului, gândirea cauzală la preșcolari, operativitatea gândirii la școlari etc. Toate aceste idei valoroase se regăsesc în lucrările deja citate.

Din 1959, împreună cu Doamna Profesor, am cercetat creativitatea și desenele copiilor, lucrare apreciată și publicată în *Culegerea de Studii de Psihologie*, vol. 14 al Academiei RSR, 1962. Această lucrare s-a dovedit interesantă și pentru cercetătorii din Republica Cehoslovacia care ne-au propus o colaborare privind creația în desenele copiilor. Este o lucrare comparativă privind tipul de om, de casă, de pom, de cer, de soare, de compoziție și de alte elemente cuprinse în desenele copiilor preșcolari.

Doamna Profesor a studiat operativitatea gândirii la școlari prin algoritmi – tema tezei sale de doctorat care prezenta o noutate în domeniu și care a fost publicată cu titlul *Dezvoltarea operativității gândirii*, 1966, Editura Științifică.

O nouă direcție de cercetare din cadrul Institutului de Psihologie, la inițiativa Doamnei Profesor, a fost axată pe studiul unor fenomene din Psihologia Agrară prin înființarea unui laborator corespunzător la Dragomirești Vale. Acesta a fost înființat la solicitarea Ministerului Muncii pentru obținerea unor profesioame și psihoprofesioame care să contribuie la optimizarea muncilor agricole. Rezultatele cercetărilor noastre au fost apreciate și au contribuit la constituirea unui domeniu nou care, din păcate, a stagnat.

În decursul anilor, însumând tematica, pot spune că s-au abordat toate aspectele psihicului copilului în dezvoltare (etapele de antepreșcolar, preșcolar, școlar), cât și ale adolescentului, tânărului și adultului. Au fost vizate comportamente specifice vârstei ca și o serie de funcții psihice precum cele legate de senzorial, aptitudini, talent, inteligență, creativitate, sociabilitate și probleme de psihodiagnostic (vezi Psihologia vârștelor, Psihologia creativității, Psihologia copilului și altele).

În vederea stabilirii eșantionului pe populația din țara noastră, împreună cu Doamna Profesor Ursula Șchiopu am studiat și învățat de la marii noștri psihologi – C. Rădulescu-Motru – Laboratorul de Psihologie, București, Nicolae Mărgineanu – Laboratorul de Psihologie de la Cluj, Ștefănescu Goangă, C. Zisulescu și mulți alții.

Am consultat bateria de teste a Prof. Ștefănescu Goangă adaptată după cea a psihologului Alfred Binet – prima baterie de teste Școlare cu etaloanele respective. Alfred Binet a vizitat țara noastră și a ținut conferințe despre dezvoltarea psihică a copilului cu referințe interesante privind vocația și alte teme.

Cu creionul în mână, am studiat multe baterii de teste referitoare la dezvoltarea inteligenței și a gândirii la copil, precum bateria Zazzov, Termann, Merilli, R. B. Cattell, Kohs. Am folosit bateria cea mai uzitată la vremea aceea, WISC, elaborată de David Wechsler pe care am adaptat-o și etalonat-o pentru copiii din țara noastră.

Ceea ce o caracteriza pe Doamna Profesor era apetitul pentru noile tendințe în psihologie, dar și originalitatea gândirii ce și-a găsit expresie atât în activitatea de cercetare, cât și în cea didactică.

O mențione aparte o facem cu privire la abordarea unor domenii noi ca inteligența artificială, rolul roboticii și modul în care acestea pot amprenta dezvoltarea psihică, idei care au fost implementate într-o serie de articole științifice publicate în „Revista de Psihologie” și în „Analele Universității din București”, seria Psihologie. A considerat testele psihologice ca instrumente de bază în orice cercetare și le-a utilizat și promovat în cursurile universitare și cărțile publicate (exemple: *Psihologia Copilului*, 1963, 1976; *Introducere în psihodiagnostic*, 2002). La Universitatea din București, remarcăm faptul că primul curs de Psihodiagnostic a fost ținut de Doamna Profesor Ursula Șchiopu.

Așa cum am mai precizat, în teza de doctorat a dezvoltat ideea unor algoritmi de gândire la copilul școlar, ocazie cu care a introdus pentru prima dată noțiunea de *entropie* ca model de cuantificare a rezultatelor unei cercetări psihologice.

Doamna Profesor a avut mult de suferit deoarece mulți colegi de breaslă nu prea înțelegeau ce caută entropia în cercetare. Dar salvarea a venit de la prof. Grigore Moisil, marele matematician care a replicat: „Într-o formulă matematică poți introduce orice model de cercetare, ea însăși fiind un model”. Acest model de cercetare – entropia – era puțin cunoscut la noi în țară. Prof. Gheorghe Zapan l-a apreciat și a creat o nouă formulă – *nonentropia*.

Preocupările Doamnei Profesor au fost variate și au cuprins vaste domenii ale psihologiei umane, începând cu psihologia copilului, a adolescentului și extinzându-se și asupra psihologiei vârstelor, a psihodiagnozei, a psihologiei diferențiale și a artelor etc. (*Psihologia copilului*, 1963, 1976, *Adolescență, personalitate, limbaj*, împreună cu Emil Verza, 1989, *Psihologia diferențială* (două volume), 2006, *Psihologia artelor*, 1999).

În acest context se înscrie și ideea cu privire la creativitate, cu pulsuniile ei incomplet cunoscute ce a fascinat-o. Ca atare, a analizat psihologia artei – expresie a creativității, reflecție a dimensiunilor personalității.

Doamna Profesor Ursula Șchiopu a desfășurat o activitate extrem de intensă, reușind ca în studiile, cercetările, articolele și cărțile elaborate să coaguleze drept colaboratori o serie de cercetători și, chiar, unii studenți.

Dorința domniei sale era să ne formeze și să ne învețe arta cercetării, a descoperirii, a disciplinei, a corectitudinii și a dragostei față de meseria de cercetător în psihologie și să înțelegem beneficiile domeniului. Pot afirma cu sinceritate că nu eram numai echipe, ci eram ca o familie, deoarece pe lângă cele patru fete ale domniei sale, ne-a adoptat și pe noi – colectivul de cercetare.

Cele mai multe studii și articole bazate pe cercetare au fost publicate în „Revista de Psihologie” (de la înființarea acesteia până în 2000), al cărei membru fondator a fost, încă de la înființarea acesteia de către Mihai Ralea (1957), și căreia i-a asigurat apariția mai mulți ani din perioada tulbure de după 1989.

O parte dintre colegii Doamnei Profesor nu înțelegeau ideea de Nou și, adesea, criticau și respingeau anumite proiecte. Dar Doamna Ursula Șchiopu a înțeles valoarea polemicii și a gândit diversitatea opiniilor din cercetarea psihologică experimentală ca pe un motor în dezvoltarea psihologiei românești. Acest fapt se reflectă în elaborarea lucrării *Istoria psihologiei românești* și în *Dicționar de psihologie*, cărți ce reprezintă efervescența opiniilor din acea perioadă și în care apar toate centrele de cercetare, cu profesorii și temele abordate.

Printre lucrările de referință se regăsesc: *Psihologia copilului* (1963), *Introducere în psihodiagnostic* (2002), *Psihologia vârstelor* (1978, 1981, 1985), *Criza de originalitate la adolescenți* (1970), *Probleme psihologice ale jocului și distracțiilor* (1970), *Psihologia artelor* (1999), *Psihologia diferențială* (2000) și altele.

Nu putem trece cu vederea activitatea academică a Doamnei Ursula Șchiopu care a avut o contribuție decisivă la formarea și dezvoltarea atâtor generații de studenți și doctoranzi ce se mândresc cu un asemenea dascăl. A fost prima femeie care a obținut înaltul titlu de *Profesor universitar* din România în domeniul psihologiei.

Drept urmare a meritelor sale remarcabile, Doamna Profesor a primit titlul de „Doctor Honoris Causa” a Universității Ovidius Constanța, cât și a Universității de Vest din Timișoara. Ca răspuns, după mulțumiri, a afirmat: „Simt o mare bucurie și dragoste de și pentru psihologie, pe care am implicat-o în viața mea alături de dragostea pentru literatură și artă”.

Doamna Profesor nu a fost doar un bun psiholog, a fost și poetă. A publicat poezii încă din anul 1939, însumând până la vârsta decesului, șapte volume, precum și traduceri, împreună cu poetul Alexandru Andrițoiu, o *Antologie a poeziei canadiene – franceze*, 1976 (*Drum printre zodii*, 1939, *Cer troglodit*, 1943, *Poeme*, 1967, *Peisaj interior*, 1970, *Reîntoarcerile*, 1973, *Pendul cosmic*, 1984, *Mărturisiri de noapte*, 1980, *La marginea timpului care își caută umbra*, 2004).

Ar fi multe de spus despre personalitatea Doamnei Profesor, despre multele cercetări elaborate și poate altele doar schițate. Pentru că în permanență avea un gând sau o ipoteză care trebuia verificată. A muncit mult și cu mult elan (așa era dânsa), mereu înainte, cu idei noi, un om modest, generos peste toate, cu dorința de a căuta, a cunoaște, de a descifra necunoscutul, cu bunătate și, mai ales, iubire de copii și oameni.

Un suflet cald și iubitor pentru care îi mulțumim și, în permanență, îi păstrez o mare recunoștință. Și, se cuvine, ca și cei tineri să se întoarcă cu recunoștință, respect și mulțumiri.

Profesor Doctor Ursula Șchiopu rămâne reper și model de exigență, de dragoste și profesionalism pentru multe generații de acum încolo. Numeroase universități din țara noastră îi folosesc lucrările în studiul psihologiei și psihopedagogiei.

Contribuțiile Doamnei Ursula Șchiopu sunt actuale și utile domeniului Psihologie pentru care Doamna Psihologiei Românești este păstrată în amintirile noastre.

Maria Gârboveanu Iancu

Cercetător principal al fostului Institut de Psihologie din București